

הגדרת עבודה ועבודה פסולה

מהו עבודה

איתא בזבחים יד: ועוד דוכתי ששחיטה לאו עבודה. ופי' הבית הלוי ח"ב ס' כג שמצוה כקצירת העומר ואינו עבודה כלל. ואף שמצינו ברבנו גרשום מנחות קט. שכל דאע"ג דלאו שירות הוא מ"מ עבודה חשובה היא ע"כ, מ"מ משמעות רוב הראשונים שאינו עבודה כלל כמ"ש בקול צבי לר' רפאל סטוהל ח"ג ד' רנה ע"פ שלמי יוסף זבח' תנינא ד' צד. ולפי ביה"ל ועוד מה משמעות עבודה ומה נ"מ לשחיטה אינו עבודה? פרש"י במנחות ה. שזר כשר לשחיטה. והקשו עליו תוס' יומא מב. מסוגיא דזבחים. אבל בזבחים פרש"י ובו תירץ קושיותם ששחיטה כשרה בכל הפסולים. ור"י מאורלינ"ש פי' ששוחט בחולין ובקדשים, ופי' האחרונים שאינו עבודה אף למ"ד שבמדבר שהיה היתר נחירה (חול' ז). משום שמעיקרא כשנתנה תורת שחיטה בקדשים היה שווה לדין שחיטה בחולין כשיהיה שייך. ע' ברבינו משולם דוד כאן. ע"ע הערות הגריש"א יומא מב. שחולק. רבנו שמשון בתוס' פי' ששחיטה לאו עבודה שהרי לא בעינן שיעמוד השוחט בצפון. וביאר הגנת אגוז ד' רג להגרצ"ש ששחיטה עבודה לגבי החפצא של קרבן ולא עבודה לגבי הגברא. ומובסס על דברי הגרי"ז מנחות ט. ד"ה תד"ה ומדכהונה וכ"כ המקדש יחזקאל יד: ד' צט. ויש לעיין האם שיטות אלו שאינו עבודה הם רק סימן ששחיטה לאו עבודה או סיבה. וכן דן בשבילי אורייתא בשבילי הקודש ס' יט א' ז לר' שמחה בונם ליברמן באריכות.

ראיה לשיטת רש"י, מצינו מפורש פעמים בש"ס שא"א לעשות עבודה מחוסר בגדים. כ"ה ביומא סח: מדקתני באצטלית לבן משלו מכלל דקריאה לאו עבודה היא, וכ"ה בכג: אי סלקא דעתך עבודה היא יש לך עבודה שכשירה בשני כלים (פי' בגדי כהונה) בתמיה. והקשה תוס' בקידושין ל"ל קרא למעט נשים מעבודה שהרי הן מחוסרי בגדים ותי' שמייירי שלבשו בגדי כהונה או שאינם מחוסרי בגדים כיון שלא נצטוו בהם. ומש' מדבריהם שנחלקו התי' אם פסול מחוסר בגדים הוא משום שבעצם עבודה צריך בגדי כהונה לקדש העובד וממילא הקרבן ובמחוסר חסר קידוש זה או דלמא מחוסר בגדים הוא אסור להגברא ומשום האסור פוסל הקרבן בחסר. ובבנות כהנים שלא נצטוו אי אמרת שהבגדים מקדשים הגברא והקרבן א"כ פשוט שהן ג"כ צריכות אבל א"א שמחוסר בגדים הוא אסור בגברא כיון שלא נצטוו א"כ אין פסול במחוסר בגדים. לפי צד א' בתוס' יש ראיה לרש"י שבעצם עבודה צריך כהן ומחוסר בגדים שהכהן דינו כזר כשאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם.

תכלית עבודה

בביאור דברי הר"י מאורליינש כ' השבילי אורייתא הנ"ל שאינו עבודה משום דתכלית השחיטה שוה בקדשים כבחולין דהיינו דכמו דבחולין בעינן שחיטה כדי להתיר איסור אבר מן החי או עשה דאינו זבוח לדעת התוס' ביצה כה א ד"ה בחזקת הוא הדין בקדשים תכלית השחיטה כדי להתיר האיסור ע"ש. וכמו כן מצינו בפרה אדומה שתכליתו לטהר ולכן דינו כחולין לגבי עבודה ע' תוס' קה: ד"ה מה פרה. ובזה רציתי לתרץ קושית הקה"י מה א' ב שהקשה על תוס' יא. ד"ה בא דמסתפק אם עבודות של לוג של מצורע הוא חולין שהרי פשוט שהקדש ועבודה הוא משום גמ' ו: שהלוג נקרא קרבן (ויש לדחות) ובסוגיא דעו: פשוט שנקרא ההזהות נקרא אכילת גבוה ויש מעילה בו במד. וכן פיגול משום הזבח ויש ה"א במד. שיש פיגול בפנ"ע. ותי' הקה"י שלגבי עבודה בעצב הוא חולין שהוא לטהר המצורע. ול"נ לבאר יותר שהפי' בקה"י הוא שלוג שמן תכליתו לטהר ולכן נקרא חולין לגבי למד מן הלמד אף דין אצבע נכתב דוקא לגבי הזהות כנגד קדש קדשים משום שהזהות הטרפת לטהר המצורע אח"כ במתן בהונות. אבל ק"ק משום שמקור למד מן הלמד בגמ' מט: הם בשחיטת צפון שאינו עבודה והקטרת אימורים שאינם לכפר, אבל אפשר לחלק ששחיטה עבודה מצד החפצא שמטרתו להתקדש כדי לכפר אלא מצד הגברא

תכלית השחיטה להתיר וכן הקטרה הוא מוסיף כפרה אלא דאינו מעכב. ע"ע בקול צבי הנ"ל ד' רנד לרשי יג: ד"ה והא ששפרכת שיריים אינו עבודה משום שאינו למטרת כפרה.

ראיתי בקדשי יהושע ח"ג ד' תתפה שכ' דרך אגב שגדר עבודה הוא "פעולה בקרבן שמקרב את הקרבן לתכליתו." עכ"ל ע"ע בס' קלה. ורציתי לבאר דהיינו שצריך מעשה על קרבן שקדוש בקדושת הגוף למזבח ובמעשיו קובע חלות חדש לחפצא הקרבן או מקרבו במציאות לתכליתו. ולכן שחיטה שמברר חלק גבוהה ואינו מיחל חלות קדושה חדשה אינה עבודה אלא מכשיר ומתיר האיסור אינו זבוח ואבר מן החי ומתירו לגבוהה. אבל הדם שמעורב בו כבר קדוש בקדושת הגוף וא"א לפדות. וכן הפשט וניתוח הוא הכשר עבודה שמחלק ומנקה האיברים לעבודה אבל אין חלות בזה. וכן בהשלכת מוראה ונוצה (לחד תי' בתוס' יומא נט: סד"ה והרי ומש"ל מע"ק פ"ו הכ"א). וכן ההפרשה או ההבאה למקדש אינם עבודה כלל כיון שהקרבן אינו קודש בקדושת הגוף למזבח. וכ"כ המאירי יומא לט: שהעלאת הגרלה אינו עבודה וז"ל שאינה עבודה גמורה שהרי אינה אלא כעין הקדש ועד שהוקדש אין שם עבודה עליו עכ"ל. אבל קמיצה מיחל חלות בקמח הנקמץ שנקרא קמיצה ויש לה שיעור קמיצה ושונה לגמרי משיריים. ולא דמי האי מברר חלק גבוהה מהאי מברר חלק גבוהה משום שבקמיצה צריך מעשה לחלק האי קמח מהאי משא"כ בדם שמעיקרא מפקד פקיד ועומד בפנ"ע ולכן שחיטה רק מכשיר וקמיצה מיצר חלות. ואל תשיבני ממליקה שמברר חלק גבוהה וג"כ הדם מפקד פקיד בפנ"ע ואפ"ה הוי עבודה (זבח' סד: ומוכח מיד:): ששם המליקה מקדש הדם ככלי שרת שמקדש דם בקבלה או הקומץ כיון שבעוף אין קבלה בכלי שרת (שיט"מ סו: ד"ה מתני', פיה"מ לר"מ ורע"ב לזבח' פ"ו מ"ז) יד הכהן פועל ככלי שרת ולכן הוי עבודה. ואח"כ ראיתי בקול צבי הנ"ל שכתב כדברי. א"כ ליקוט לבונה אינו עבודה גמורה אלא מלוה לעבודה כמבואר במנח' יג: שהוא הולכה שלא ברגל, וכן הוצאת הדשן שרק מכשיר עבודה הבאה (ע' מעילה ט.). אבל תרומת הדשן עבודה בתכלית הכפרה להרימו מן המזבח ויש מעילה עד ההרמה משום שלא נעשה מצותו.

בכלל מטרתו של עבודה, הראה לי ידידי ר' מרדכי שיכטמן שליט"א שמצינו בשם משמואל ריש פ' בהעלותך בשם אביו תי' קושית הרמב"ן למה הכהנים לא נחמו בשאר עבודות שהיו צריכות ליתנם הדלקת המנורה שעיקר עבודת כהנים מלמעלה למטה בחשאי ועבודת הלויים מלמטה למעלה בקול ע"ש. והדלקה שנדלקה מאליה לאו עבודת כהנים ולכן נחמו שיהיה לכהנים חלק בעבודת הנשאים ולויים שהתלהבות בא מלמטה למעלה. אבל עבודת כהנים מתעורר רצוי והתלהבות ממלעה למטה. ועוד ציין ירושלמי יומא פ"א ה"א שאע"פ שמשו שימש שבעה ימי המלואים ככה"ג לא שרתה שכינה אלא ביום השמיני כששימש אהרן בכה"ג. ופי' שעבודת הלויים מעוררים עבודת בני' מלמטה אבל אינם מכריחים השכינה לבא משא"כ עבודת כהנים שבעצם ההתעוררות מתחיל מלמעלה.

מצינו בבמה מח' אי הוי עבודה. ע' בקול צבי ד' רחצ שהביא ממהר"ם רוטנברג דפוס ברלין סימן קמט (ריח) שכ' משום אתם בשלהם והם בשלכם לויים בעבודת כהנים אפי' בבמה אסור ע"כ. ומש' להדיא שיש עבודה בבמה. וכ"כ אבן האזל הלכות פסולי המוקדשין פרק ג שאע"ג דגם בבמה יש עבודה מ"מ אינו פסול משום חסרון שירות ע"כ. אבל ראיתי בקדשי יהושע ח"א ס' מא ד' קעג וז"ל נראה דמהא דאשה כשירה בבמה מוכח דעבודה בבמה לא מיקרי עבודה. ולפע"ד יש ראייה שאין עבודה בבמה ממש"כ זבח' טז. לפני ה' ולא לפני במה, וכן במש' קיג. שאין ריח נוח בבמה, ורש"י סא: ד"ה נוב אפי' במה גדולה חול הוא וע"ע רש"י סח: ד"ה מבמה שכחול הוא לגבי עבודת פנים. ולפי מש"כ בביאור הקדשי יהושע שכל שתכליתו כפרה וריצוי לה' הוי עבודה א"כ עבודת במה אינה עבודה. והראוני ידידי יהושע כץ מכלי יקר ויקרא פ"א פ"ד וז"ל על כן אינו לפני ה' משני צדדים, הן מצד שאין השכינה שרויה כי אם במקום שהענוה מצויה... הן מצד שאין השכינה שרויה כי אם במקום שכל ישראל באגודה אחת וכולם מתקבצים אל מקדש אחד ולא בזמן שכל אחד הולך ובונה במה לעצמו. עכ"ל. מכ"ז מש' שאינה עבודה משום שאין תכליתה כעבודת פנים.

לאפוקי גרמא בעבודה

והרווחה לדברינו הוא ששחיטה אינו עבודה משום שמכחו בא הדם לכלי שרת שזה אינו פעולתו הישירה אלא כחו (בשבילי אורייתא בשבילי הקודש ס' יט א' ט). וכן בהדלקת המנורה אינו עבודה שרק מכשירו להיות מודלק כמ"ש הגר"ח הל' ביאת מקדש פ"ק ה"ז כשעומדת דלוקה בהיכל במקומה אז הוא דהוי קיום מצותה ע"ש

וכ"ה בדבר אברהם ח"ג ס' א' א' כה שביאר הדלקה אינה עבודה וז"ל שאין ההדלקה מגדרי העבודה מצד המעשיו דהיינו שאין הזר עושה מעשה דשלהבת עולה מאליה ע"ש ובדישון מזבח הפנימי כ' שאינה מצוה ועבודה בגופה כלומר שאין מעשה הדישון עצמו עבודה אלא דהכשר הוא שלא יהי' על המזבח ויהא מקום להקטרה ע"ש. נמצנו למדים שצריך מעשה אדם ישיר לאפוקי הדלקה וכן צריך שהמעשה שמביא לתכלית הקרבן לאפוקי דישון מזבח הפנימי. ושחיטה לאו עבודה משום שאינה מביא לתכליתו אלא מכשיר. וראיתי בקול צבי הנ"ל שהביא ראיה לזה ממהר"ח או"ז ס' קכח שכ' שבשחיטת קדשים אין מצוה בו יותר מבשלוחו משום שהמצוה שיהיה נשחט ולא לשחט.

וא"ת בזבח' יג: אי' מי דמי נותן קומץ לכלי קבלת דם, התם ממילא, הכא איהו קא שקיל ורמי. אלא כיון דלא סגי דלא יהיב, על כרחיה עבודה חשובה היא, ה"נ כיון דלא סגי דלא עביד לה, על כרחי' היינו הולכה. ע"כ. מש' שכל עבודה שלא סגי בלאו הכי הוה עבודה אע"פ שהוא ממילא בלא מעשה. אלא שיש לפרש שקבלה הוא ג"כ כחו שמגביה הכלי אלא הגמ' ר"ל שלא דמי לגמרי לנתינת הקומץ. ועוד שענין הגמ' לגבי מחשבת פיגול חשוב לו עבודות הצריכות אע"פ שאינם עבודות לענין דברים אחרים (כמ"ש רש"י יד: ד"ה אפי').

לאפוקי דבר שאינו בקדושת קרבן

ועוד הוסיף ר' שיכטמן להביא מנצי"ב במרומי שדה זבח' יד: פי' שיש שתי סוגי פסולי עבודה א' פסולי זרות כמחוסרי כפרה בלי קידוש יור"ג וב' טמא טב"י ואונן. סוג א' משום עבודה מיוחדת (ע' מק"ד ס' טו א' ג), וסוג ב' משום קדושה. ופרה פסולה בסוג א' ולא בסוג ב' (טב"י ואונן) שאין לה קדושת הגוף ויש לה פדיון, וזה שפרש"י במנח' ששחיטה לאו עבודה שכשרה בפסולים הנך של סוג ב' שעד שחיטה אין לבהמה קדושת הגוף. ע"ש ונ"ל לפרש כוונתו במה שכתב שלפני שחיטה אינו קדושת הגוף דהיינו שאינו קדושת קרבן כעין בקודש של תוס' סח: אחר שחיטה.

ונ"ל שכן מוכח חילוק זה במשניות פ"ב ממעילה. דאי' מעילה ט. חטאת ואשם זבחי שלמי ציבור מועלין בהן משהוקדשו. נשחטו הוכשרו ליפסל בטבול יום, ובמחוסר כפורים, ובלינה. נזרק דמן חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא. וכו' המנחות מועלין בהן משהוקדשו. קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום, ובמחוסר כפורים, ובלינה. קרב הקומץ חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא. ע"כ. מש' שיש קדושת קרבן אחרי השחיטה שאז פסול בטב"י משא"כ במנחה שפסול אחרי ששם בכלי שרת לפני הקמיצה כמ"ש המלאכת שלמה שם שקדשו בכלי היינו כלי ראשון ויש קדושת הגוף מאז וא"א לפדות (כמבואר במנח' ק:; ומעילה יט:). ולכן יש לומר שקמיצה עבודה שהמנחה קדושת קרבן לפני הקמיצה. וכן פי' אבן האזל מע"ק פ"ד ה"ז בסוטה יד: ששחיטה מקדש הדם בכלי שרת כמו כלי הראשון שמקדש המנחה בקדושת הגוף ועוד יש קדושה נוספת בברור חלק הגבוהה אחר השחיטה בקבלת הדם בכלי שרת כמו כלי שרת השני שמקדש הקומץ. ע"ש.

עפ"ז י"ל ששחיטה לאו עבודה שמטפל בחפצא שאינו קדושת קרבן כשר בטב"י ואונן משא"כ קמיצה שמטפל במנח' שקדש בקדושת קרבן שפסול בטב"י ואונן. אבל קשה ממליקה ולפי מש"כ למעלה א"ש שמליקה עושה הקבלה ג"כ יש לה חלות גדולה בקדושת הקרבן ולכן הוי עבודה.

עבודה פסולה

יש לחקור בעבודה פסולה האם הוי כמו שחסר עבודה בסדר עבודת הקרבן או כאלו עבד עבודה אלא שיש חלות פסול בעבודת הקרבן. וכן חקר המקדש דוד ס' טו א' א' וכו' שיש נ"מ בעבודה שאפשר לתקונה כגון אם מלח זר דאמרינן במנחות (כ' א) דפסול, אי אמרינן דרק דלא הוי עבודה יכול הכהן לחזור ולמלוח, ואם עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן אי אפשר לתקונה, עוד איכא נפקותא אי טעון עיבור צורה דאי עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן הו"ל פסולו בגופו וישרף מיד, ואי רק משום דמחוסר עבודה טעון עיבור צורה, עוד איכא נפקותא אי אכיל מיניה אי עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן לוקה משום כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו, ואי רק מחוסר עבודה כיון דפסול לא הוי ליכא ל"ת. ע"ש.

מצינו כמה וכמה מקומות שחז"ל והראשונים הגדירו עבודה פסולה כאילו לא עשה שום דבר. לדוגמא במעילה ב. אי' ששחיטת דרום כמה דחנקינן דמי ואע"פ ששם מסיק קמ"ל לכאורה מע"ב שם בדברי רבה מש' שאף במסקנה יש ענין של כמה דחנקינן דמי. וביאורו התוס' ששחיטת דרום היא כאילו שחט בחוץ. וכן הרמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק ג הט"ו כ' קומץ המנחה שקמצו זר ועלה ירד... זה כאילו לא נתקדש כלל, ואחד הזר ואחד שאר הפסולים עכ"ל. וכן בתוספות קינים כב. ד"ה חטאת העוף כ' שלמד מקום מלקיה ממקום הקטרה אעפ שלא הקטיר אימוריו כשר משום דילפינן הכי כמו גבי הקטרה ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר כך מליקה כששינה מקום הוי כמי שלא מלקו ואם לא מלק פסול ע"כ. וכ"כ כ"כ שיטמ"ק סה. בשם הריב"א וביאורו הטה"ק סד. ע' תוי"ט זבחים פ"ז מ"ב שמש' שהפיה"מ ורע"ב פליג אתוס' בהא. וכן בקרית ספר פסל"מ פ"א כ' קרית ספר קבל הפסול אם נשאר דם הנפש יחזיר הכשר ויקבל ויוליך ויזרוק שאין הפסול לעבודה עושה הדם שיירים אלא הרי הוא כנשפך על הארץ עכ"ל.

אי עביד לא מהני בעבודה

ראשית דבר יש להביא ראיה שעבודה פסולה הוי עבודה ממ"ש הגרעק"א במשנ' ריש פ"ב ז"ל יש לעי' דלרבא דאמר בתמורה כ"מ דאמר רחמנא ל"ת א"ע לא מהני למ"ל קראי למפסל העבודה בזר וטמא ששימש ובאונן וכדומה הא כיון דמזוהרים שלא לעבוד ממילא א"ע ל"מ והקרבתם פסולה. ואפשר לומר שנ"מ לענין הולכה בזר דמבואר בס"פ דלעיל דהולכה בזר פסול אף לר"ש ולא מהני התיקון לחזור ולהוליך עיי"ש עכ"ל. וכ"כ המהרי"ט קידושין לו. ד"ה וכתבו לתי' למה צריך קרא לפסול בנות אהרן מעבודה רק לומר שמחללים עבודה ולא רק שיש אסור לעשות.

הרב אבי עזרי ביאת מקדש פ"ב ה"ז הקשה עליו מתרי טעמי: א. משום שקבלו פסולים אפשר לתקן (לב). וכן למ"ד אפשר לתקן בהולכת זר וביאר שאפי' בלי החידוש שהקרא שמחלל עבודה אפשר לומר שא"א לתקן משום שעכ"פ עשה עבודה אלא דלא מהני משום העבירה. ב. ועוד הקשה שאין לומר אי עביד לא מהני בקדשים כדמצינו שאין מחשבה שלא למשה אינו פוסל לגמרי חוץ מחטאת ופסח וכן פרועי ראש ושתויי יין כשר בדיעבד. והניח דבריו בצע"ג. בס"ד יתריך דברי רעק"א.

חילוקים בפסולים

ראיתי בקול צבי חי"ג ד' רצה להר' משה אריאל רזנצווייג שחילק בין שלא רחוף ידים ורגלים ומחוסר בגדים שעבודתם כאילו חסר זר ממש הוה כאילו עשה עבודה בפסול. ובנה יסודו מדברי הגר"א ליכטנשטיין שפסול כהן שיש חלות פסול משא"כ בדבר שפסול רק משום וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח כמו מליחת קרבנות במנחות כ. הוי רק כחסר עבודה ולא חלות פסול. ול"נ שיש להקשות מהצטט אליתא ביומא מה. ובמליקה בזבחים סה. שמייתי מהאי סברא שאין צריך קרא כלל לומר שפסול בזר ואם איתא לדברי הגר"א ליכטנשטיין שפיר אצטריך קרא לומר שעבודת זר בזה מחלל אלא שדינו כזר בין המיעוט מקרא בין מסברא וכי תעלה על דעתך. ואף אם מודה לסברת הגר"א ליכטנשטיין יש חילוק טובא בינו לבין חידוש ר' רזנצווייג ולא ראיתי ראיה לזה כלל. מפסול"מ ג:טו מש' שסתם ולא חילק וכן בהרבה דוכתי.